

Politidirektoratet

politidirektoratet@politiet.no

Deres referanse:
20/107593-3

Vår referanse:
20/130038

Sted, Dato
Oslo, 02.11.2020

HØRINGSUTTALELSE OM ENDRINGER I STRAFFEPROSESSLOVEN OG STRAFFELOVEN - HØRINGSSVAR FRA KRIPOS

Det vises til Justis- og beredskapsdepartementets høringsbrev av 31. august 2020 med vedlagt høringsnotat om forslag til endringer i straffeprosessloven og straffeloven, samt tilhørende oversendelsesbrev fra Politidirektoratet av 7. september 2020, med frist for merknader satt til 2. november 2020.

Justis- og beredskapsdepartementet har i nevnte høringsnotat foreslått endringer i reglene om adgangen til å avgrense etterforskning og påtale i omfattende straffesaker. Høringsnotatet inneholder også et forslag fra riksadvokaten om å innta en ny bestemmelse i straffeloven som skal ramme serieovergrep. Nedenfor følger Kripos merknader til høringsnotatet.

Etterforsknings- og påtaleplikts grenser i omfattende straffesaker

Departementet har foreslått, på bakgrunn av et innspill fra riksadvokaten, å presisere visse sider av etterforskningsplikten etter straffeprosessloven § 224 annet ledd. Forslaget går konkret ut på å vedta en tilføyelse i bestemmelsen annet ledd, annet punktum, hvorefter riksadvokaten kan gi retningslinjer *'blant annet om avgrensning av etterforskningen i omfattende saker'*.

Kripos støtter forslaget til lovendring. Vi legger til grunn at en endring som foreslått bare vil innebære en tilslutning til dagens praksis og gi en presisering av den direktivmyndighet som riksadvokaten allerede har. Samtidig kan en slik presisering bidra til å styrke bevisstheten om behovet og rammene for tilskjæring av omfattende straffesaker.

Riksadvokaten nedsatte i 2018 en arbeidsgruppe for å vurdere tiltak for effektivisering av domstolsbehandlingen av større straffesaker. Arbeidsgruppen har i første delrapport pekt på særlige utfordringer som gjør seg gjeldende i større straffesaker; det er ofte sakskomplekser som inneholder mangeartet kriminalitet, antallet fornærmede og antallet mistenkte kan være høyt, kriminaliteten er ofte begått over et lengre tidsrom, og det er ikke uvanlig at kriminaliteten er begått i flere jurisdiksjoner, noe som kan innebære behov for internasjonalt rettslig samarbeid.

Kripos

Den nasjonale enhet for bekjempelse av organisert og annen alvorlig kriminalitet

Post: Postboks 2094 Vika, 0125 Oslo
Besøk:

Tlf: 23 20 80 00

Faks: 23 20 88 80
E-post: kripos@politiet.no

Org. nr.: 974 760 827

Giro: 7694.05.17962
www.politi.no

For politiet og påtalemyndigheten kan slike straffesaker føre til at det blir lagt beslag på en betydelig del av ressursene over svært lang tid. Dette innebærer en fare for at nytteverdien av ressursbruken etter hvert blir utilfredsstillende sammenlignet med nytteverdien av å bruke politiets ressurser på andre prioriterte saker. Kripos legger i likhet med arbeidsgruppen til grunn at dette er utfordringer som i særlig grad gjør seg gjeldende i omfattende narkotikasaker med krevende bevissituasjon, i nettovergrepssaker med mange fornærmede og i omfattende saker om økonomisk kriminalitet.

I større narkotikasaker mot organiserte nettverk står politiet ofte overfor et stort persongalleri, med både hovedmenn og mer eller mindre perifere bakmenn i virksomheten. Samtidig er bevisbildet ofte svært omfattende og fremskaffet gjennom til dels meget ressurskrevende metodebruk. Utfordringer knyttet til omfattende nettovergrepssaker er grundig beskrevet i rapporten *'Seksuell utnyttelse av barn og unge over internett'* som ble utgitt av Kripos i 2019. Det vises til nærmere redegjørelse for dette nedenfor under omtalen av behovet for et nytt straffebud om serieovergrep. Når det gjelder omfattende saker om økonomisk kriminalitet, har Kripos bl.a. erfaring med dette fra OP Zalo, som var et tverretattlig etterforskningsprosjekt rettet mot arbeidslivskriminalitet i transport- og renholdsbransjen. Det ble gjennomført etterforskning mot 85 siktede, og det tok i overkant av fire år fra etterforskningen ble igangsatt til det forelå rettskraftig dom mot hovedmennene i sakskomplekset.

Også datakriminalitet kan trekkes frem som nok et eksempel på en sakstype hvor både etterforskningen og iretteføringen kan bli svært omfattende. Datakriminalitet omfatter ulike former for krenkelser, herunder ID-tyveri, bedrageri, datainnbrudd, skadeverk og utpressing. Slike krenkelser blir ofte begått mot et stort antall fornærmede. De fornærmede i slike saker er ikke nødvendigvis kjent med krenkelsen, hvilket innebærer at politiet kan stå overfor et ressurskrevende identifiseringsarbeid. Det er ikke uvanlig at etterforskningen av slike saker også krever internasjonalt politisamarbeid og rettslig samarbeid.

Det er samlet sett på det rene at en del sakskomplekser har et omfang som gjør det nødvendig å avgrense hvilke ansvarssubjekter og straffbare forhold etterforskningen og eventuell senere iretteføring skal omfatte. Arbeidsgruppen som ble nedsatt av riksadvokaten har i sin rapport fremhevet at dette krever økt bevissthet både om hva som er formålet med straffeforfølgningen og om forholdet til ressursprioritering. Kripos slutter seg til dette og mener en lovfesting av riksadvokatens direktivmyndighet fremstår som et hensiktsmessig virkemiddel for å oppnå nettopp dette.

Når det gjelder den nærmere utformingen av bestemmelsen, er vi av den oppfatning at bestemmelsen bør være generell, i tråd med det som er foreslått. Lovgiver vil eventuelt kunne gi visse overordnede føringer i lovforarbeidene om hvilke konkrete avgrensinger som bør godtas, blant annet når det gjelder kretsen av ansvarssubjekter og fornærmede, samt omfanget av det straffbare forholdet.

Nytt straffebud om serieovergrep

Kripos støtter forslaget om å innføre et nytt straffebud om serieovergrep. Etter vårt syn vil innføring av et slikt kollektivt straffebud være et hensiktsmessig virkemiddel for å håndtere omfattende overgrepssaker.

Saker som gjelder seksuelle overgrep mot barn er et høyt prioritert område for politiet og påtalemyndigheten. Etterforskning og iretteføring av disse sakene er viktig av hensyn til de fornærmede, men det er like viktig av hensyn til allmenn- og individualprevensjon.

Den teknologiske utviklingen har imidlertid ført til betydelige utfordringer for politiet på dette området; både hva gjelder kapasitet og å holde tritt med denne utviklingen. De teknologiske løsningene på sosiale medier og andre plattformer endrer seg kontinuerlig og anonymiseringsteknikker, kryperingsmuligheter og sletteprogrammer bidrar til lavere risiko for å bli oppdaget. Personer som ønsker å begå seksuallovbrudd kan i dag ved hjelp av moderne kommunikasjonsplattformer nå ut til et stort antall potensielle fornærmede på kort tid, og med forholdsvis enkle midler. Politiet har de siste årene etterforsket flere saker der en og samme gjerningsperson har lyktes med å etablere seksualisert kontakt med flere titalls, og i noen tilfeller med flere hundre, barn.

Kripos mottar jevnlig informasjon om at barn blir presset eller forledet til å produsere seksualiserte bilder eller filmer av seg selv. Disse sakene blir imidlertid sjelden anmeldt av de fornærmede. Bakgrunnen for dette kan være sammensatt, men skam- og skyldfølelse er faktorer som ofte blir trukket frem i avhør. Videre har noen barn har ikke opplevd kontakten med gjerningspersonen som overgrep, men har tvert imot utlevert seg selv til noen som de trodde at var jevnaldrende. Det er ikke uvanlig at anmeldelse fra én fornærmet bidrar til at politiet avdekker at gjerningspersonen har hatt kontakt med et større antall barn, blant annet etter gjennomgang av databaseslag. I slike tilfeller står politiet overfor et omfattende og svært tidkrevende arbeid med å identifisere og avhøre potensielle fornærmede for å avklare omfanget av det straffbare forholdet.

Kripos utgir årlig en oversikt over anmeldte voldtekter i Norge. Rapporten ble sist utgitt for 2018 og viste en markant økning i antallet anmeldte voldtekter på internett, fra 20 saker i 2017 til 173 saker i 2018 (Voldtektssituasjonen 2018). Samtidig viste rapporten at voldtekter over internett nesten utelukkende rammet barn under 14 år. De totalt 28 personene som var anmeldt for å ha begått voldtekt over internett, var til sammen registrert som mistenkt, siktet eller domfelt i 1725 seksuallovbruddssaker. Tre av de anmeldte sto bak over 1500 av disse sakene. Tallene illustrerer hvordan én og samme gjerningsperson kan ramme svært mange fornærmede ved hjelp av moderne kommunikasjonsplattformer.

Det er utvilsomt at slike saker i dag skaper reelle kapasitetsutfordringer for norsk politi. Som Riksadvokaten har påpekt tar det lang tid å ferdigbehandle sakene. Dette til tross for at det enkelte lovbrudd kan ha liten eller ingen betydning den samlede straffeutmålingen. Samtidig binder etterforskningen av disse sakene opp ressurser som kunne vært bedre benyttet i andre saker – til å straffeforfølge flere gjerningspersoner. Det er etter vårt syn helt avgjørende at straffeforfølgningen av seksuallovbrudd mot barn innrettes med et bredt nedslagsfelt og at forholdsvis mange gjerningspersoner blir tatt dersom man fortsatt skal ivareta straffens allmennpreventive virkning på dette området.

Vi legger til grunn at en egen straffebestemmelse om serieovergrep vil gjøre det enklere for både politiet og påtalemyndigheten å avgrense etterforskningen og iretteføringen av slike saker på en mest mulig hensiktsmessig måte. For det første vil det med en slik bestemmelse ikke lenger være nødvendig å forholde seg teknisk og formelt til et stort antall vedleggssaker, med tilhørende løpende beslutninger om etterforskning og påtaleavgjørelse. For det andre vil påtalemyndigheten i større grad enn i dag ha mulighet til å begrense bevisførselen for domstolene til det som er nødvendig innenfor tiltalebeslutningens rammer.

Kripos er videre enig i at en ny straffebestemmelse om serieovergrep vil gi en mer dekkende beskrivelse av det straffbare forholdet i disse sakene. Det er et gjennomgående trekk i slike saker at gjerningspersonen har funnet en mer eller mindre fast fremgangsmåte for kontaktetablering som blir gjentatt overfor et større antall barn med formål om å oppnå seksuell kontakt. Det totale antallet fornærmede kan i slike saker fremstå som noe tilfeldig, og antallet gjenspeiler ikke nødvendigvis i seg selv det straffverdige i gjerningspersonens virksomhet. Etter vårt syn vil en kollektiv straffebestemmelse for slike overtredelser være bedre egnet til å fange opp både kjernen, helheten og sammenhengen i den straffbare virksomheten. Dette vil samtidig kunne gi en pedagogisk gevinst, blant annet i forbindelse med utforming av tiltalebeslutning og ved fremleggelse av saken for domstolen.

Utformingen av et nytt straffebud om serieovergrep (høringsnotatets pkt. 3.3.2)

Departementet har reist spørsmål om hvilke lovovertridelser som bør omfattes av et nytt straffebud om serieovergrep, samt om bestemmelsen bør avgrenses ytterligere, for eksempel ved at straffebudet begrenses til å utelukkende omfatte overgrep via kommunikasjontechnologi.

Kripos er enig i at en bestemmelse om serieovergrep som utgangspunkt bør ramme tilfeller der det er begått et større antall isolert sett alvorlige seksuallovbrudd. Det fremstår etter vårt syn som formålstjenlig å stille opp som et grunnvilkår at gjerningspersonen har begått et *'større antall handlinger som angitt i straffeloven §§ 291, 299 og 302'* slik departementet har foreslått i høringsnotatet. Bestemmelsen vil med dette fange opp de mest alvorlige sakene på dette området. Det tilføyes for ordens skyld at vilkåret *'større antall'* er vagt og krever ytterligere presisering enten i lovteksten eller i lovforarbeidene. Riksadvokaten har antydnet at det i alle fall bør kreves et tosifret antall slike lovbrudd for at bestemmelsen skal være anvendelig. Kripos er enig i dette som et utgangspunkt.

Kripos er samtidig enig i at bestemmelsen også bør fange opp mindre alvorlige seksuallovbrudd der noen er fornærmet dersom grunnvilkåret for å anvende bestemmelsen først er oppfylt. Bestemmelsen vil med dette være egnet til å fange opp helheten og sammenhengen i gjerningspersonens straffbare virksomhet.

Når det gjelder spørsmålet om bestemmelsen bør avgrenses ytterligere, er Kripos av den oppfatning at bestemmelsen bør være teknologinøytral av hensyn til sammenhengen i lovverket. Det vises særlig til at bestemmelsene om seksuallovbrudd i blant annet §§ 291, 299 og 302 likestiller fysiske overgrep med overgrep som er begått via internett. Etter vårt syn vil en teknologinøytral bestemmelse dessuten virke mer robust overfor stadig utvikling i kommunikasjonsplattformer, samt endringer i modus for hvordan denne typen kriminalitet blir begått.

Det er i denne sammenheng også et sentralt poeng at en del gjerningspersoner bruker internett ikke bare til å etablere seksuell kontakt med barn, men også til å forlede eller presse dem til møter for å begå fysiske overgrep. Det er usikkert hvor stor andel av nettovergriperne som også møter sine ofre for å begå fysiske overgrep, men en studie fra svenske politimyndigheter i 2007 viste at gjerningspersonen hadde møtt den mindreårige fysisk i nesten 40 prosent av totalt 315 straffesaker. I over halvparten av tilfellene resulterte dette i fysiske overgrep mot barnet (Brottsförebyggande rådet, 2007. Referert i Barnafriid, 2007).

De siste årene har også flere i Norge blitt dømt etter å ha gjennomført både overgrep på internett og i fysiske møter, jf. eksempelvis LE-2016-99126 hvor en mann hadde begått overgrep over internett mot over hundre barn, hvorav tre av de fornærmede også var utsatt

for fysiske overgrep. Eksempler på det samme finner man også i avgjørelsene inntatt i LE-2017-122181 og THALD-2017-14959.

Dommene illustrerer at overgrep på internett og fysiske overgrep i stor grad kan være sammenvevd og i praksis kan utgjøre mer eller mindre sammenhengende forhold overfor den fornærmede. Slike overgrep bør etter vårt syn ses i sammenheng. Det fremstår i lys av dette som lite hensiktsmessig å skille ut overgrepene som i slike tilfeller er begått ved fysiske møter og vurdere dette som separate straffbare forhold.

Med hilsen

Ketil Haukaas

assisterende Sjef Kripos

Dokumentet er elektronisk godkjent uten signatur.

Saksbehandler:

politiadvokat Oda Karterud

Kopi:

Det nasjonale statsadvokatembetet

Riksadvokatembetet